

## تعریف وزن :

وزن یعنی ریختن کلمات در قالبی مشخص؛ مانند : **نَصَرَ** بر وزن **فَعَلَ** و یا مانند : **مَنْصُور** بر وزن **مَنْعُول**. **قالب** مشخص عبارت است از حروف : **ف ع ل** که به ترتیب به جای **حروف اصلی** به کار گرفته می شوند.

## قواعد وزن گیری کلمات :

در ساختن وزن کلمات، قواعد زیر باید رعایت شود :

۱ . در مقابل حروف اصلی به ترتیب **ف ع ل** قرار می گیرد و اگر کلمه ای بیش از سه حرف اصلی داشته باشد، لام وزن **تکرار** می شود؛ بنا بر این وزن **ثلاثی** دارای **یک لام** و وزن **رباعی** دارای **دو لام**، و وزن **خماسی** دارای **سه لام** خواهد بود. مثلاً **سَأَلَ** بر وزن **فَعَلَ**، **دِرْهَم** بر وزن **فَعَلَ**، **سَفَرَجَل** بر وزن **فَعَلَّلَ** است.

۲ . اگر در کلمه ای **حرف زائد** بود، چنانچه حرف زائد تکرار حرف اصلی باشد، مثل **سَلَّمَ** و **جَلَبَبَ** در وزن نیز حرفی که مقابل حرف تکرار شده قرار می گیرد **تکرار** می شود؛ مانند : **سَلَّمَ = فَعَلَ** و **جَلَبَبَ = فَعَلَّلَ** و اگر چنین نبود [یعنی چنانچه حرف زائد تکرار حرف اصلی نباشد] **خود زائد** را در وزن می آورند؛ مانند : **عَالِم = فَاعِل** و **مَعْلُوم = مَفْعُول**.

۳ . حرکت هر کدام از حروف وزن باید مانند حرکت همان حرفی باشد که در مقابل آن، قرار می گیرد؛ بنا بر این **عَلِمَ** بر وزن **فَعِلَ** و **عَلِيم** بر وزن **فَعِيل** و **عَلُوم** بر وزن **فَعُول** خواهد بود؛ **مگر اینکه حرکت، بر اثر قواعد اعلال و غیره - که خواهد آمد - تغییر کرده باشد** که در این صورت، **حرکت اصلی** مراعات می شود. مثلاً می گوییم : **قَالَ** بر وزن **فَعَلَ** است؛ زیرا در اصل **قَوَلَ** بوده است و نیز می گوییم : **يَمُدُّ** بر وزن **يَفْعُلُ** است زیرا در اصل **يَمُدُّ** بوده است و همینطور ...

۴ . اگر در کلمه ای **حرف مشدّد** - که نمودار دو حرف همجنس است - باشد، با مراجعه به کلمات همجنس باید ببینیم آن دو حرف هر دو اصلیند [= صورت اول] یا هر دو زائد [= صورت دوم] یا یکی اصلی و دیگری زائد [= صورت سوم و چهارم] .

در صورت اول [که هر دو اصلی اند] وزن را بدون حرف مشدّد می آوریم؛ مانند : **مَرَّ** (= مرور کرد) که می گوییم بر وزن **فَعَلَ** است و در صورت دوم [که هر دو زائدند] همان زائد مشدّد را در وزن می آوریم؛ مانند **إِجْلُواذ** [با ذال نه با زای] (= به هم چسبیدن) که می گوییم بر وزن **إِفْعُوَال** است. و در صورت سوم [و چهارم که یکی از دو حرف، اصلی و دیگری زائد است] هر گاه نتوان تشخیص داد که حرف اول از دو حرف همجنس زائد است یا دوم، هر کدام از **ف ع ل** وزن را که مقابل آن حرف قرار گرفته باشد، مشدّد می کنیم مثلاً می گوییم : **سَلَّمَ** بر وزن **فَعَلَ** و **إِحْمَرَ** بر وزن **إِفْعَلَ** است و هر گاه بدانیم کدامیک از آن دو زائد است و کدام اصلی، وزن را بدون حرف مشدّد می آوریم؛ مثلاً می گوییم : **سَيِّد** بر وزن **فَعِيل** است و **عَلِيٌّ** بر وزن **فَعِيل**.